BIBLIOTECA NAŢIONALĂ A ROMÂNIEI

DIMITRIE ŞI ANTIOH DIMITRIEVICI CANTEMIR

TIPĂRITURI AFLATE ÎN COLECȚIILE SPECIALE ALE BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

CATALOG

EDITURA BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI
BUCUREŞTI
2008

Dimitrie si Antioh Dimitrievici Cantemir

tipărituri aflate în Colecţiile Speciale
ale Bibliotecii Naţionale a României

CATALOG

Editura Bibliotecii Naţionale a României
Bucureşti, 2008

Colecțiile **Bibliotecii Naționale a României** cuprind **12 000 000** de u.b.: cărți, periodice, manuscrise, partituri, documente audio-video, fotografii, hărți, stampe etc.

Departamentul **Colecții Speciale** are următoarele cabinete: Bibliofilie, Manuscrise, Arhivă Istorică, Periodice românești vechi, Stampe, Fotografii, Cartografie, Audio-Vizual.

Cabinetul Bibliofilie: cca. 53.000 u.b. – incunabule, carte veche, carte rară, foi volante.

Cabinetul de Manuscrise: - manuscrise latine, arabe, persane, slave, greceşti; - cca. 30.000 u.b. corespondență şi pagini de jurnal (Titu Maiorescu, Martha Bibescu, George Enescu, Simona Lahovari, Mircea Eliade, Emil Cioran, Vasile Voiculescu, Mihail Sebastian etc.); manuscrise literare (O. Goga, N. Iorga, I. Pillat, Duiliu Zamfirescu, L. Blaga, Camil Petrescu, M. Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Călinescu etc.).

Arhiva Istorică: fondurile "M. Kogălniceanu" (1.162 dosare), "I.C. Brătianu" (724 dosare), "Al. Saint-Georges" (5.804 dosare).

Periodice româneşti vechi (începutul secolului XIX – până la 1948): calendare, almanahuri, anuare, anale, ziare, organe ale partidelor politice, reviste culturale, literare, istorice, juridice, economice etc.

Cabinetul de Fotografii: cca. 113.000 u.b. – fotografii originale şi de cărți poştale ilustrate.

Cabinetul de Cartografie: cca. 3.661 u.b. – hărți istorice, lingvistice, etnografice, demografice, militare, turistice; schițe topografice, planuri de oraşe şi moşii; cca. 1.000 de atlase geografice, geologice, climatice, meteorologice, hidrografice, ale solului şi mediului.

Cabinetul Audio-Vizual: plăci de patefon, discuri, CD-uri, DVD-uri, partituri, monografii etc.

Descrierea CIP a BIBIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI (Bucureşti)

Dimitrie şi Antioh Dimitrievici Cantemir : tipărituri aflate în colecțiile Bibliotecii Naționale a României : catalog / Biblioteca Națională a României. - Bucureşti : Editura Bibliotecii Naționale a României, 2008
ISBN 978-973-8366-04-6

821.135.1.09 Cantemir,D.(084)
821.161.1.09 Cantemir,A.(084)

Referent ştiințific: Dana Silvia Țilică

Redactori: Dana Silvia Țilică, Dina Paladi
Grafică şi Design: Constantin Popovici
Coperta: Constantin Popovici
Tehnoredactare: Constantin Popovici, Florin Nistor

Tipărit la: Tipografia Bibliotecii Naționale a României
Bucureşti, 2008
Copyright © Biblioteca Națională a României
ISBN 978-973-8366-04-6

Dimitrie Cantemir

26 octombrie 1673 – Se naşte Dimitrie Cantemir, în satul Siliştea din ținutul Fălciului, în Moldova, în timpul domniei lui Dumitraşcu-Vodă Cantacuzino (1673-1675), când tatăl său, Constantin Cantemir, avea rangul de serdar.

1688 - Îl înlocuieşte pe fratele său Antioh la Constantinopol, în calitate de beizadea punându-se chezaş pentru credința părintelui său față de sultan.

19 martie -18 aprilie 1693 - După moartea tatălui său, Constantin-Vodă, Dimitrie Cantemir este ales domn al Țării Moldovei, dar numai pentru trei săptămâni, căci Poarta îl va numi domn pe Constantin Duca, ginerele lui Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Româneşti.

13 aprilie 1693 - Dimitrie Cantemir este luat de la Iaşi şi dus la Constantinopol, unde va rămâne până în 1710.

30 august 1698 - Este tipărită la Iaşi, în limba română şi greacă, prima scriere a lui Dimitrie Cantemir: *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*.

1700 - Scrie *Sacrosantae scientae indepingibilis imago* („Imaginea ştiinței sacre care nu se poate descrie").

1701 - Scrie *Compendiolum universae logices institutiones* („Prescurtare a sistemului logicei generale"), pe care promite, în prefața *Istoriei ieroglifice*, să o tălmăcească în limba română.

1703-1705 - Redactează un manual de muzică turcească în limba turcă,

Tarifu ilmi musiki ala veghi makus („Explicarea muzicii teoretice pe scurt”).

1705 - Încheie *Istoria ieroglifică în douăsprădzece părți împărțită, aşijderea cu 760 de sentenții frumos împodobită, la începătură cu scară a numerelor dezvăluitoare, iar la sfîrşit cu a numerelor streine tîlcuitoare*, în care sunt relatate sub forma unui fel de jurnal personal încercările de care a avut parte în anii1703-1705, într-o scriere cu cheie ale cărei nenumărate sensuri constituie încă obiectul a noi şi noi interogații.

23 noiembrie 1710 - Dimitrie Cantemir, considerat fidel politicii otomane, este numit domn al Țării Moldovei.

24 aprilie 1711 - Reprezentanții săi încheie un tratat secret de alianță cu Rusia (Tratatul de la Luțk) semnat de către Petru cel Mare şi contele Golovin. Se garanta autonomia Moldovei între hotarele din timpul lui Ştefan cel Mare.

24 iunie 1711 - Petru cel Mare soseşte la Iaşi.

18-22 iulie 1711 - Deznodământul neprielnic pentru oastea moldo-rusă a luptei de la Stănileşti îl obligă pe Petru I să accepte pacea de la Vadul Huşilor (22 iulie 1711), dar respinge categoric cererea turcilor de a-l preda pe Dimtrie Cantemir, care se refugiază în Rusia, împreună cu familia.

1714 - Scrie studiul *Monarchiarum physica examinatio* („Interpretarea naturală a monarhiilor”), în care afirmă că Rusiei îi revine, potrivit voinței divine, misiunea istorică de a pune capăt existenței Imperiului Otoman.

11 iulie 1714 - Este numit membru al Academiei de Ştiințe din Berlin.

1714-1716 - Scrie o lucrare care va stârni mare interes în lumea ştiințifică europeană, după moartea sa: *Incrementa atque decrementa aulae othomanicae* („Creşterea şi descreşterea curții otomane”).

1716 - Încheie lucrarea *Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae* („Descrierea statului vechi şi contemporan al Moldovei”).

1717 - Trimite Academiei de Ştiințe din Berlin lucrarea *Historia Moldo-Vlahica*, în care demonstrează unitatea de origine etnică (latină) şi de limbă, a poporului roman si viețuirea neîntreruptă a românilor pe teritoriul vechii Dacii. Până către sfârşitul vieții, Dimitrie Cantemir lucrează la versiunea mult adăugită „în limba noastră românească” a acestei scrieri – *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*. În cuvântul său *Către cititoriu* promite că va scrie două volume, dar nu apucă să scrie decât unul, care cuprinde perioada de la colonizarea romană a Daciei până în veacul al XIII-lea.

20 februarie 1721 - Este numit consilier intim al lui Petru I şi membru al Senatului.

1722 - Scrierea sa în limba latină din 1719, *Curanus*, este tălmăcită în limba rusă şi tipărită la Sankt-Peterburg, cu titlul *Kniga sistima ili sostoianie muhammedanskoi religii* („Sistema sau alcătuirea religiei mahomedane”).

21 august 1723 - Dimitrie Cantemir se stinge din viață la Dimitrovka, fiind înmormântat la Moscova, în biserica Sfinții Constantin şi Elena, alături de doamna Smaranda, prima sa sotie şi de fiica sa.

1935 - Osemintele sale sunt aduse în țară şi depuse la biserica Trei Ierarhi din Iaşi.

Popa Lucian

DIMITRIE CANTEMIR

tipărituri aflate în Colecțiile Speciale
ale BIBLIOTECII NAȚIONALE a ROMÂNIEI

În ziua de 26 octombire a anului 1673 se naşte la conacul din Silişteni, jud. Fălciu actual Vaslui, al doilea fiu al serdarului Constantin Cantemir şi al soției sale Ana, născută Bantaş, descendentă a unei familii boiereşti.

Conştiința unei înalte descendențe îl face pe Dimitrie să-şi dorească pentru el şi urmaşii săi dreptul de a fonda o dinastie ereditară în Moldova, proiect care însă eşuează din cauza instabilității politice provocată de statutul de suzeranitate față de Înalta Poartă al Principatelor Române şi mai ales după înfrângerea lui Petru cel Mare la Stănileşti

Activitatea stiințifică şi scriitoricească a lui Dimitrie Cantemir începe încă din anii de studii de la Constantinopole.

Prima sa lucrare, cu caracter filosofic, este **„Divanul sau Gâlceava Înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul”** publicată la Iaşi în anul 1698, în ediție bilingvă română şi greacă. Avea doar 25 de ani. Este prima lucrare filosofică românească şi a fost prefațată de însuşi Ieremias Cacavelas.

Doi ani mai târziu, în 1700, publică **„Sacramentae sciantiae indepingibilis imago”.** Cam tot în această perioadă, dar fără a se putea preciza data, tânărul savant scrie un mic tratat de muzică turcească intitulat **„Tarifu ilmi musiki ala veĝhi maksus”**, în traducere „Explicarea muzicii teoretice pe scurt” lucrare dedicată sultanului Achmet, mare iubitor de muzică, evident turcească. În această scriere Dimitrie Cantemir declară superioritatea muzicii turceşti față de cea europeană, evident din rațiuni diplomatice. Să nu uităm că în Europa, în epocă, creau deja Bach, Händel şi alții. Este pentru prima oară când muzica turcească este pusă pe note. Tratatul a servit şi drept curs pentru elevii lui Cantemir.

Între ani 1703-1705 scrie **„Istoria hieroglifică”**. P. P. Panaitescu în lucrarea „Dimitrie Cantemir. Viața şi opera” caracterizează „Istoria ieroglifică” ca fiind o

„satiră amară împotriva boierilor, a domnilor şi a turcilor”, dar şi „pamflet politic”. Este o fabulă de largă respirație în care autorul a ales ca subiect luptele politice din Țările Române, Moldova şi Țara Românească. Ca în orice fabulă personajele sunt animale care simbolizează caractere şi fac aluzie, destul de străvezie, la personaje reale din timpul său, astfel: Inorogul este însuşi autorul – Dimitrie Cantemir, Corbul, prezentat ca o pasăre de pradă, este Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Româneşti şi rival neîmpăcat al Cantemireştilor, Vidra este Constantin Duca, ginerele lui Brâncoveanu şi uzurpatorul tronului Moldovei, ocupat anterior de Antioh, fratele mai mare al lui Dimitrie. Lucrarea este prima încercare de roman socio-politic. Cât despre țările implicate în intriga fabulei, Moldova este țara patrupedelor, Țara Românească țara păsărilor, iar Imperiul turc – țara peştilor. În concluzie incompatibilitate totală între țări şi luptă nocivă intestină. Această rivalitate acerbă concretizată în comploturi, denunțuri, trădări şi uzurpări reciproce va avea ca rezultat pierderea definitivă a tronului Moldovei de către Dimitrie Cantemir şi urmaşii săi şi va culmina, 3 ani mai târziu, cu mazilirea, arestarea şi executarea lui Constantin Brâncoveanu împreună cu fii şi ginerele acestuia.

Alte două lucrări de tinerețe, redactate în limba latină, **„Compendiolum universae logices institutionis”** şi **„Joannis-Baptistae von Helmont, toparchae in Merode, ... encomium”,** concepută ca o laudatio pentru marele gânditor belgian, sunt scrise sub influența primului său dascăl, Ieremia Cacavela.

În perioada în care a trăit în Rusia lui Petru cel Mare D. Cantemir îşi va scrie şi publica, în parte, opera sa majoră. Acum vede lumina zilei **„Historia incrementorum atque decrementorum Aulae Otthomanicae”**, redactată în latină şi mai apoi tradusă în franceză, rusă şi germană. Pentru această lucrare va fi primit în Academia berlineză în anul 1714.

O altă lucrare foarte importantă scrisă în Rusia este **„Descriptio Moldaviae”**, redactată în latină. Autorul însuşi va indica titlul în limba română în forma „Cartea hotărârii Moldovei”, aşa cum menționează Iorga în lucrarea sa „Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)”, p. 224.[1]

Lucrarea **„Hronicul româno-moldo-vlahilor”** este prezentată de P. P. Panaitescu ca o încercare de critică şi explicare istorică, depăşită, a devenirii poporului român, care însă a stat la baza concepțiilor Şcolii ardelene cu privire la puritatea latinității românilor.

Nu putem ignora scrierea cu titlul **„Sistema religiei mahomedane”** scrisă pe baza unor bogate note făcute de Cantemir cu privire la instituțiile musulmane şi a vieții acestui popor pe care l-a cunoscut îndeaproape, biografiile ample ale demnitarilor otomani, precum şi informații prețioase despre cărturarii şi învățații greci care activau în acel timp în imperiu.

Librar-editorul Ganeau cesionează în acelaşi an drepturile de imprimare pentru **„Istoria Imperiului Othoman”** confraților săi Huart, Le Clerc père et fils, Savoye şi Nyon, astfel că lucrarea apare concomitent la aceşti imprimeri. Ediția a fost comanda lui Antioh, fiul, care a activat la Paris ca ministru plenipotențiar al Rusiei.

Sunt 6 tiraje de format mic şi 2 de format mai mare. Toate tirajele au aceeaşi structură. Titlul comun este **„Histoire de L’Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres-instructives, par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie, traduites en Francois par M. De Jonquiéres, Commandeur, Chanoine Régulier de l’Ordre Hospitalier du Saint Esprit de Montpellier. Paris, MDCC.XLIII”.**

Tirajele de format mic au câte patru volume, iar cele de format de 23 cm câte două volume. Fiecare tiraj cuprinde: o scrisoare către contele de Noailles, prieten al lui Antioh, fiul. Scrisoarea, 4 file, este semnată „Demoletz, Prêtre de l’Oratoire” care face o scurtă prezentare a personalității Dimitrie Cantemir pentru contele de Noailles, prieten al prințului Antioh Dimitrievici Cantemir, fiul lui Dimitrie.

Urmează prefața traducătorului, un adevărat studiu critic de 28 de pagini, al lucrării lui Cantemir.

Următoarele 71 de pag., în notație latină, de la p. XXIX până la pag. C cuprind prefața autorului, un tabel cronologic al sultanilor cu începere de la anul Hegirei şi sfârşind cu anul 1301.

În prefață autorul explică sensul unor cuvinte turceşti, modul cum a interpretat şi utilizat sursele istorice turceşti, specificul cronologiei otomane etc. Urmează o „Addition à la Préface” în care explică, cu exemplificări, cum se calculează, în manieră otomană, perioadele de domnie ale unui sultan sau altul, făcând o concordanță cu cronologia de tip european.

Scrisoarea către cititor, dela pg. CI la CIV, este redactată de editor şi se referă la utilizarea formei europene a numelor musulmane în raport cu formele originale.

În fine, pe parcursul a 140 de pagini, se explică semnificația unor cuvinte turceşti utilizate de Cantemir în cuprinsul lucrării şi o listă a sultanilor turci începând cu Othman I, primul sultan, cu începere de la anul Hegirei, care a şi împrumutat numele său poporului, şi sfârşind cu Mahmud, sultan contemporan cu Cantemir apoi textul lucrării lui Cantemir.

Această structură este păstrată în toate tirajele de la Paris dar şi în ediția germană.

În ediția germană traducătorul a redactat o prefață-studiu critic al lucrării în care a utilizat informațiile şi explicații cuprinse în prefața alcătuită chiar de autor cu privire la cronologia turcească şi forma şi semnificația numelor turceşti şi publicată în ediția franceză.

Dintre lucrările lui Dimitrie Cantemir enumerate mai sus, Biblioteca Națională a României deține „Divanul" în original. [vezi catalogul]

Totodată biblioteca noastră mai deține edițiile franceză, engleză şi germană ale „Istoriei Imperiului Otoman". [vezi catalogul]

În ediția germană a lucrării **„Descriptio Moldaviae" – „Historisch-geografisch und politische Beschreibung der Moldau"** există o scurtă biografie a lui Dimitrie Cantemir în care sunt menționate evenimentele, în ordine cronologică, începând cu momentul naşterii, fără informații despre originea familiei. Prefața semnată de Müller este un scurt comentariu asupra activității ştiințifice şi scriitoriceşti a lui D. Cantemir.

Dacă în ediția franceză a „Istoriei imperiului Otoman" ilustrațiile, cu excepția câtorva ornamente tipografice, lipsesc cu desăvârşire, în edițiile germană şi engleză sunt reproduse gravurile originale, executate de pictorul curții otomane, care prezintă chipurile sultanilor de la Othman I până la Mustafa al II-lea.

Țilică Dana-Silvia

DIMITRIE CANTEMIR

tipărituri aflate în Colecţiile Speciale
ale BIBLIOTECII NAŢIONALE a ROMÂNIEI

CATALOG

CR XVII/ IV 6 BRV 110
***DIVANUL* sau Gâlceava înţeleptului cu lumea sau Giudeţul sufletului cu trupul prin de truda şi de ostenință iubirea a lui Ioan Dimitrie Konstantin Voevod. Întâi izvodit şi de iznoavă din Vechiul şi Noul Testament, în slava, şi folosința Moldovenescului neam, în vremile a Măriei Sale Blagocestivului Prealuminatului Moldovii Oblăduitoriu IOAN ANTIOH Constantin Voevod, alcătuit. Turma a Pravoslavnicului Moldovenescului Năred, de prea Osfinţitul Părintele Savva Arhiepiscopul şi mitropolitul Suceavii. Ocârmuindusă iară cu osârdia, şi epitropia Cinstitului şi blagorodnicului boiar dumnealui Lupul Bogdan hatmanul, sa Tipărit în oraşul scaunului domniei, în Iaşi, văleat dela Adam 7206, iară dela mântuinţa lumii 1698, Mţa. Avgust 30. Şi sau tipărit prin osteneala smeriţilor, şi mai micilor Athanasie Ieromonahul şi Dionisie Monahul, Moldovenii = KRITIRION ē Dialexistou sophou me ton kosmon ē krisis tēs psychēs me to sōma dia mochthou, kai philoponias, IŌANNOU DĒMĒTRIOU Kōnstantinou Voevonda, Neosti syntethen, ekte tas palaias kai neas diathēkēs, eis doxan kai ophelos tou ton moldavōn genous, eis tas hēmeras tou eusevestatou, eklamprotatou kai ypsilotatou afthentou, kai hēgemonos Moldavias kyriou kyriou IŌANNOU ANTIŌCHOU Kōnstantinou Voevoda. Ē rheuontos to euseves poimnion ton moldavōn, tou panierotatou archiepiskopou kai mētropolitou Soutzavas kyriou Savva, dia epimeleias kai epitropēs tou timiōtatou kai eugenestatou archontis kyriou Lupulou Bogdanou tou kai chatmanou. Etypōthē en tēs pephēmō polei Iasiou tou kai euthyntikou thronou. Etos apo ktiseōs kosmou 7206, apo Christou gonias 1698, Mēn. Avgoustos. 30. Etypōthē dia mochtou tōn elachistōn Athanasiou Hieromonachou, kai Dionisiou**

monachou tou tēs Moldavias. .- Iaşi: [s.n.], 1698
Ediție bilingvă în română şi greacă.
Pe verso-ul ultimei file a scrisorii lui Dimitrie către fratele său Antioh este reprodusă alegoria disputei între trup şi suflet, gravură atribuită autorului.
Pe filele de gardă sunt mai multe însemnări mss. scrise de stareţul Macarie de la Schitul Brăteşti. Pe verso-ul primei file a scrisorii este scris „sa ispiti condeiul" dar nesemnat. În cuprinsul cărții sunt mai multe însemnări marginale scrise cu creionul negru.

Pe fila 2 a prefeței lui Cacavela, jos în dreapta, cel care a citit a tăiat cu creionul textul tipărit şi a scris apoi de mână o explicație cu termeni mai moderni" „Adică întîi că nu de alt neam şi de altă credință, cei drept credincioşi crescini". Însemnarea este scrisă cu alfabet de tranziție. În cuprinsul cărții mai sunt astfel de însemnări-explicații făcute probabil de acelaşi cititor.
Ultimile foi de gardă au mai multe însemnări manuscrise toate făcute în ultimii ani ai sec. al XVIII-lea şi în prima jumătate a sec. al XIX-lea. Sunt 2 rugăciuni şi 3 însemnări ce surprind 3 evenimente de familie, trei decese în 2 ani, semnate Grigoraş Sturza..
Cartea a fost restaurată empiric în prima jumătate a sec. al XX-lea, iar legătura, foarte frumos şi elegant executată, este semnată atât pe copertă cât şi pe etichetă „Feyns fiul".

CR XVIII/ III 14 BRV 238
GESCHICHTE des Osmanischen Reichs nach seinem anwachse und abnehmen beschreiben von Demetrie Kantemir, ehemaligen Fűrsten in Moldau. Nebst den Bildern der tűrkischen Kaiser, die ursprűglich von den Gemälden in dem Serai durch der Sultan Hofmaler sind abgenommen worden. Aus dem Englischen űbersetzet .- Hamburg: bey Christian Herold, 1745
Tipărită cu caractere gotice. Tiparul foii de titlu este roşu şi negru. Pe verso-ul foii de gardă este portretul principelui, o gravură semnată C. Fritsch şi datată 1745. Sub portret este stema lui Cantemir. Pe foaia de titlu, sub text, este o gravură reprezentând

o alegorie a imperiului, semnată G. D. Neuman. La începutul scrisorii omagiale adresată împărătesei Maria Theresia este o gravură semnată C. A. Wagner, care reprezintă o alegorie a Imperiului Habsburgic având în centru figura împărătesei, iar la începutul textului o altă gravură având ca subiect campaniile lui Suleiman Schah în sec. al XIII-lea.
Sunt reproduse 27 de gravuri-portrete ale sultanilor începând cu Osman (Othman) I, 1300, până la Mustafa II, 1695. Gravurile sunt executate de pictorul sultanului Achmet III.
Lucrarea este însoțită de indexuri, iar la sfârşit este o scurtă biografie a autorului. După erată este o hartă a Constantinopolelui. În partea de jos, în dreapta în cartuş, este reprezentată reşedința ocupată de Cantemir în perioada cât a stat în capitala imperiului otoman.
Ediția germană este de fapt o traducere după cea engleză, după cum se afirmă în titlu. Pe verso-ul primei coperte este aplicat un ex-libris gravură cu stema Greciei şi cu inscripția „Hypatos taxiarchis tou en Hellada Symvoliou 33 V" (ambasador plenipotențiar al Greciei).

CR XVIII/ V 18 BRV 209
The HISTORY of the Growth and Decay of the OTHMAN EMPIRE: part I-II written originaly in Latin / by Demetrius Cantemir, late Prince of Moldavia; translated into English, from the Author's own Manuscript by N. Tindal, M.A. vicar of Great Waltman in Essex; Adorn's whith the Heads of the Turkish Emperors, ingraven from copies taken from originals in the Grand Seignor's Palace, by the late Sultan's Painter .- London: printed for James John and Paul Knapton, MDCCXXXIV-MDCCXXXV

Part I: Containing Growth of the OTHMAN EMPIRE from the Reign of OTHMAN the Founder, to the Reign of MAHOMET IV, that is from the Year 100, to the Siege of Vienna, in 1683 .- MDCCXXXIV (1734)
Part. II: The History of the OTHMAN EMPIRE from the Reign of MAHOMET IV, to the Reign of AHMED III, being the History of Author's

own Times .- MDCCXXXV. (1735).
Prefața este alcătuită de traducător. Sunt reproduse 22 de gravuri-portrete ale sultanilor începând cu Osman (Othman) I şi terminând cu Achmet III sub a cărui domnie Cantemir a fost ostatic la Constantinopole. După index este o scurtă biografie a autorului. Înaintea titlului este portretul Principelui Dimitrie Cantemir reprodus după gravura lui C. Fritsch. Titulatura este în limba latină. Privite comparativ, cele două reproduceri, aparent identice, au mici diferențe de redare a figurii prințului. Portretul reprodus în ediția londoneză redă o figură cu o expresie mai severă, uşor întristată, dar ceva mai tânără, comparativ cu expresia de liniște şi resemnare de pe figura uşor îmbătrânită, reprodusă în ediția germană.

CR XVIII/ I 53 BRV 231
HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S: Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Joncquières, commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montepellier .- A Paris: chez Louis-Etienne Ganeau, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilége du Roi. 4 vol.; in 12˚.
Biblioteca Națională deține din această imprimare doar volumele II şi III.

CR XVIII/ I 56 BRV 231
HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S: Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Joncquières, commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montepellier .- A Paris: chez Huart, libraire et imprimeur de Monseigneur le Dauphin, proche de Fontaine S. Severin, à la Justice, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilége du Roi. 4 vol.; in 12˚
Volumele Bibliotecii Naționale au aplicat pe pagina de titlu ex-libris-ul ştampilă al familiei Caragea.

CR XVIII/ I 51 BRV 231
HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Joncquières, commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montepellier .- A Paris: chez Nyon pére, Place de Conti, à Sainte Monique, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilége du Roi. 4 vol.; in 12°.

CR XVIII/ I 52 BRV 231
HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Joncquières, commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montepellier .- A Paris: chez Le Clerc père et fils: Quay des Augustins, à la Toison d'or, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilége du Roi. 4 vol.; in 12°
Biblioteca Națională deține doar vol. III.

CR XVIII/ I 54 BRV 231
HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Joncquières, Commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montepellier .- A Paris: chez Jaques-Nicolas Le Clerc, deuxiéme Pilier de la Grande Salle du Palais du côté de la Chapelle, à la Prudence, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilége du Roi. 4 vol.; in 12°
Biblioteca deține doar vol. II.

CR XVIII/ I 55 BRV 231
HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Joncquières, Commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montepellier .- A Paris: chez Barois fils, Quay des Augustins, à la Ville de Nevers, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilége du Roi. 4 vol.; in 12˚.

CR XVIII/ III 15 BRV 231
HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Joncquières, Commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montepellier .- A Paris: chez Le Clerc père et fils, Quay des Augustins, à la Toison d'or, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilége du Roi. 2 vol.
Biblioteca Națională deține doar vol.I. Pe pagina de titlu este semnătura originală a lui G. Asaky, în concluzie volumul i-a aparținut.
Biblioteca a achiziționat volumul prin transfer de la Biblioteca ARLUS.

CR XVIII/ III 8 BRV 231
HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Joncquières, Commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montepellier .- A Paris: chez Savoye, Libraire, rue S. Jaques, proche la Fontaine S. Severin, à l'Esperence, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilége du Roi. 2 vol.
Ambele volume sunt legate într-o singură copertă dar au pagini de titlu separate şi paginație proprie. Legătura este originală, editorială, cu scoarțe de carton învelite în piele, fără ornamente.

NOTĂ. Toate volumele editate la Paris sunt menționate în BRV la poziția 231, deoarece Nerva Hodoş şi Ioan Bianu au considerat că este vorba de una şi aceeaşi ediție. La sfârşitul fiecăruia dintre aceste imprimări apare mențiunea făcută de Ganeau conform căruia acest editor a primit aprobarea şi privilegiul regal după care a cesionat confraților săi acest privilegiu, cesionare care a conferit tuturor acestor editori-librari drepturi egale de editare şi difuzare a textului tradus de Joncquières. Tipograful care a lucrat pentru toți aceşti editori este „Ballard fils, au bas de rue S. Jean Beauvais, à sainte Cécile, 1743".
Ornamentația de text este identică, astfel, pentru tirajele de format in 12˚ (17 cm), deasupra scrisorii către contele De Noailles, toți editorii utilizează acelaşi frontispiciu care reprezintă o alegorie a imperiului cu stema sprijinită de 2 personaje costumate identic şi cu câte un pergament în mână. Exemplarele de format mare in 4˚ (27 cm) au ca frontispiciu aceeaşi alegorie doar că cele 2 personaje poartă costume-uniformă diferite şi nici unul nu mai ține în mână foia de pergament. Foarte rarele letrine sunt identice la toate exemplarele, la fel şi cele 2-3 frontispicii cu motive vegetale pur decorative repetate pe toate volumele. Puținele ornamente menționate mai sus, identice, realizate strict cu mijloace tipografice şi nesemnate, dar şi faptul că tipograful a fost acelaşi pentru toți editorii susțin concluzia că este vorba de o singură ediție.

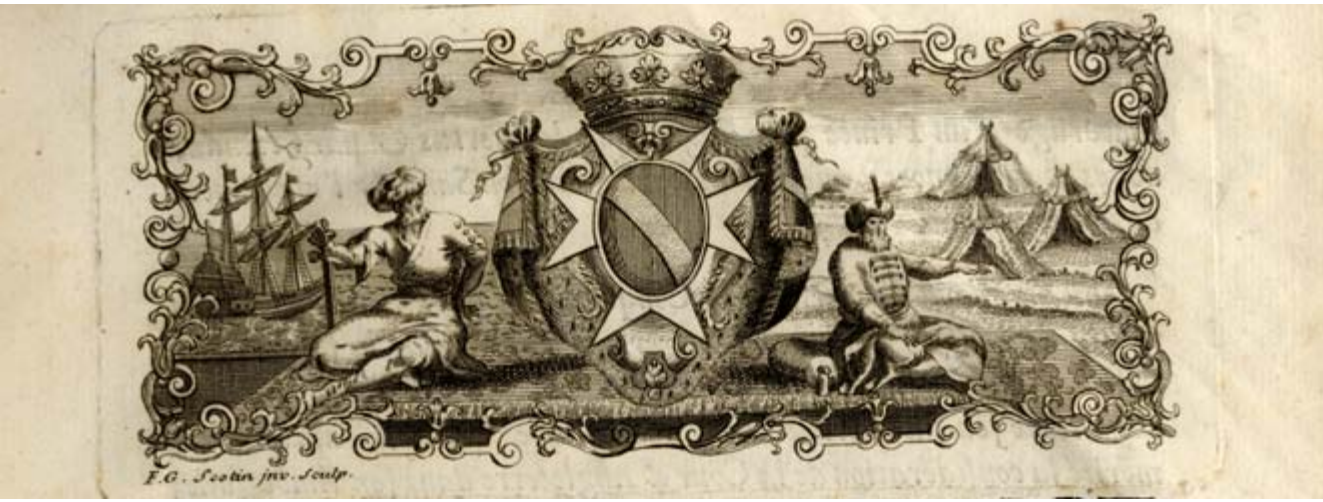
[1] Iorga, N. Istoria literaturii române din sec. al XVIII-lea (1688-1821). Bucureşti: Editura didactică şi pedagogică, 1969, vol.I, p. 224

GESCHICHTE des Osmanischen Reichs ...
Hamburg: bey Christian Herold, 1745
Portretul prințului Dimitrie Cantemir.

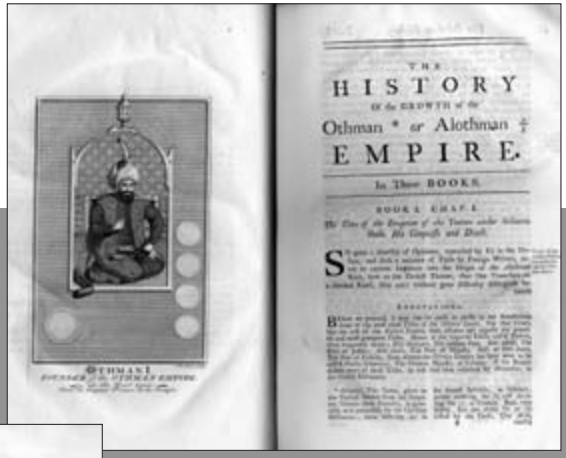

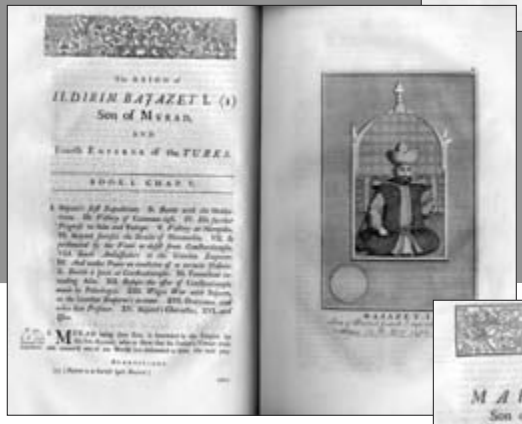
GESCHICHTE des Osmanischen Reichs ...
Hamburg: bey Christian Herold, 1745
Alegoria Imperiului Austro-Ungar cu portretul împărătesei Maria-Theresia.

HISTOIRE de l'Empire Othoman...
A Paris, M.DCC.XLIII (1743)
Frontispiciu cu alegoria Imperiului Otoman.

The HISTORY of the Growth and Decay of the OTHMAN EMPIRE...
London: printed for James John and Paul Knapton, MDCCXXXIV-MDCCXXXV
Portretul sultanului Othman I, fondatorul Imperiului Otoman.

The HISTORY of the Growth and Decay of the OTHMAN EMPIRE...
London: printed for James John and Paul Knapton, MDCCXXXIV-MDCCXXXV
Portretul sultanului Baiazet I,marele învins al lui Timur Lenk .

The HISTORY of the Growth and Decay of the OTHMAN EMPIRE...
London: printed for James John and Paul Knapton, MDCCXXXIV-MDCCXXXV
Portetul sultanului Mahomet I cuceritorul Constantinopolelui.

Antioh Dimitrievici Cantemir

10 septembrie 1708 [1709] - Se naşte, la Constantinopol, Antioh Dimitrievici Cantemir, fiul domnitorului Moldovei (1693, 1711-1712) Dimtrie Cantemir, şi a primei sale soții, Casandra, fiica domnitorului Țării Româneşti, Şerban Cantacuzino (1678-1688).

1718 -1721 - Frecventează cursurile Academiei slavo-greco-latine de la Moscova.

1722 -1723 - Îşi continuă studiile la Academia din Astrahan.

1725 - Debutează cu traducerea în limba rusă a *Cronicii lui Manasses* (sec. XII).

1725 -1730 - Îşi desăvârşeşte studiile la Academia de Ştiințe din Petersburg.

1726 - Prima sa lucrare originală, *Concordanța Psalmilor*

1729 -1739 - Compune un ciclu de versuri originale, intitulate de el satire, în număr de nouă.

1730 - Scrie un poem epic encomiastic intitulat *Petriada sau descrierea în stihuri a morții lui Petru cel Mare, împăratul întregii Rusii*, rămas din nefericire neterminat.

1732 -1738 - Ocupă funcția de ambasador al Rusiei la Londra.

1738 -1744 - Îşi continuă cariera diplomatică, reprezentând Rusia la Paris.

1743 - Apare la Paris cea dintâi ediție a *Satirelor*, în traducerea lui Joncquières.

11 aprilie 1744 - Antioh Dimitrievici Cantemir se stinge din viață, la Paris.

1749 - *Satirele* sunt publicate la Londra, în versiunea franceză a lui Ottavio de

Guasco, precedată de o amplă biografie

1750 - Volumul apărut la Londra se reeditează la Paris.

1752 - *Satirele* se bucură şi de o ediție berlineză, fiind traduse în limba germană de către baronul von Spilker.

1762 - Versurile lui Antioh Dimitrievici Cantemir sunt editate în limba rusă de către Academia Imperială din Sankt Peterburg, avându-l ca editor pe I. S. Barkov, într-un volum intitulat *Satirî i drughia stihotvorceskie socinenia kniazia Kantemira s istoriceskimi primiceniami i s kratkim opisanem ego jizni*. .

1844 - O primă versiune în limba română a *Satirelor* vede lumina tiparului la Iaşi, în traducerea şi sub îngrijirea lui Costache Negruzzi şi Alecu Donici.

1858 - Apare, tot la Iaşi, o a doua ediție românească a aceleiaşi traduceri.

Popa Lucian

ANTIOH DIMITRIEVICI CANTEMIR

tipărituri aflate în Colecțiile Speciale
ale BIBLIOTECII NAȚIONALE a ROMÂNIEI

Prinț român prin naştere Antioh D. Cantemir a văzut lumina zilei în septembrie 1708, dar după unii biografi ruşi 1709, la Constantinopole unde tatăl său, Principele domnitor Dimitrie Cantemir, era ostatec, garant al loialității Moldovei față de Înalta Poartă[1]. Pământul țării sale îi este însă aproape necunoscut deoarece Antioh va sta în Moldova doar10 luni, timp în care s-a desfăşurat prea scurta domnie a tatălui său. Avea aproape 1 an, mai precis 10 luni aşa cum menționează în biografie O. de Guasco, când a venit în Moldova şi a plecat în exil la doar 1 an şi 10 luni în Rusia care îi va deveni a doua patrie. Aici a crescut, s-a instruit şi format şi şi-a desfăşurat prodigioasa lui activitate complexă atât ca om politic, militar de carieră, diplomat şi nu în ultimul rând, om de litere şi de cultură. Poziția privilegiată a tatălui său pe lângă țarul Petru cel Mare, pe deoparte, iar pe de alta calitățile sale deosebite l-au ajutat să-şi construiască o carieră strălucită pe mai multe planuri. A făcut parte din corpul Cavalerilor Gardă ai împăratului, a dovedit strălucite aptitudini de magistrat şi diplomat şi a desfăşurat o intensă activitate literară, fiind recunoscut ca promotor al literaturii moderne în Rusia. Opera sa literară a fost redactată în original în limba rusă.

Debutează cu o lucrare de exegeză intitulată **„Simphonia na Psaltir”** (Concordanța psalmilor), în anul 1726, după modelul lucrărilor lui Ilinskij. Opera care îi va aduce consacrarea este o culegere de poezii intitulate **Satire**. A mai scris *fabule*, *ode* şi *epigrame*, un *Tratat de algebră*, rămas în manuscris, *Reflecții despre prozodie* şi, după cum afirmă Guasco, a compus şi *cântece* mult apreciate şi cântate în epocă.

Nu trebuie uitate traducerile sale din Anacreon, Horațiu, C. Nepos sau Scrisori persane, Moralia lui Epictet, Dialogurile italiene ale lui D. Algarotti, Pluralitatea lumilor, Istoria lui Iustin şi Tabloul lui Cebes. A început, dar nu a terminat, un poem panegiric compus la moartea țarului Petru I, intitulat **„Petrida”.**

Culegerea de **Satire** a fost tradusă în limba franceză de abatele Ottavio de

Guasco, şi tipărită la 5 ani după moartea sa la Londra, în 2 ediţii succesive în 1749 şi 1750. La începutul acestor 2 ediţii editorul, cu acordul traducătorului care este şi biograful lui Antioh, inserează biografia redactată de Guasco, versurile Arhimandritului Krolik şi stanţele Arhiepiscopului de Novgorod Theofan ce sunt răspunsuri şi laudatio pentru foarte tânărul autor al satirelor, precum şi scrisoarea în versuri dedicată de Antioh împărătesei Elisabeta a Rusiei, cea de a doua soţie a răposatului ţar Petru.

Biblioteca Naţională a României deţine în Colecţiile sale bibliofile cele două ediţii londoneze (amintite mai sus), ediţia germană tradusă de Heinrich Eberhards Freyherrn von Spilcker şi publicată sub redacţia lui C. Mylius care semnează şi prefaţa. Ediţia germană este structurată după ediţiile londoneze. Biblioteca noastră mai deţine 2 ediţii româneşti, apărute în 1844 şi 1858, în traducerea lui A. Donici şi C. Negruzzi şi tipărite cu sprijinul moral şi financiar al vornicului Alexandru Sturdza (Miclăuşanul). Şi ediţiile româneşti respectă structura ediţiilor londoneze şi germană. Din păcate nu avem nici un exemplar în original, în limba rusă.

Ţilică Dana-Silvia

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

CATALOG

XVIII/I 409
SATYRES de Monsieur le Prince CANTEMIR avec l'histoire de sa vie / traduites en François .- A Londres: chez Jean Nourse, M. D. C. C. XLIX (1749) X, 296 p; in 8º mic. (17cm)
Tiparul, pe pagina de titlu, este negru şi roşu, fără ornamente. Singurele ornamente sunt câteva frontispicii cu motive vegetale. Cel mai frumos şi mai complex este la pagina 1, unde apare şi o letrină. Pe verso-ul primei coperte este lipit un ex-libris etichetă aparținând cneazului K. Narishkin. Legătura este editorială, demi-relure, având copertele din carton îmbrăcat în hârtie, iar cotorul este executat cu hârtie cerată şi are înscris titlul şi anul editării.

XVIII/I 379
SATYRES de Monsieur le Prince CANTEMIR, avec l'histoire de sa vie: traduites en François .- A Londres: chez Jean Nourse, M. D. CC. XLIX (1749) 432 p; in 8º mic. (17cm)
Pe pagina de titlu tiparul este în negru şi roşu. Înafara micii gravuri cul de lampe de pe pagina de titlu nu există nici un alt ornament. Volumul este de fapt al doilea tiraj al primei ediții de la Londra al cărei traducător este Ottavio de Guasco. Hârtia este de mai bună calitate şi are şi filigran. Nu există adnotări marginale nici mărci de proprietate sau circulație. Legătură editorială fără valoare.

XVIII/I 570
SATYRES du Prince CANTEMIR: traduites du Russe en François, avec L'histoire de sa vie .- A Londres: chez Jean Nourse, M. D C C . L. (1750) [7] f.

nenum., CXLI p., 245 p; in 8º mic. (17cm).
Tiparul este în întregime negru. Sunt câteva ornamente realizate prin procedee tipografice, frontispicii şi mici gravuri pe paginile de titlu şi la finele capitolelor. Aceste mici gravuri sunt compoziţii cu motive vegetale şi geometrice stilizate, executate cu mare finețe şi acuratețe. Legătura este realizată din scoarțe de carton îmbrăcat în piele maronie. Pe cotor, între binduri, sunt câteva mici ornamente incizate. Pe fila de tlitlu, pe prima pagină a scrisorii „À Madame" şi pe ultima filă este aplicat un timbru sec care aparține bibliotecii Institului Român pentru Relații Culturale cu Străinătatea.

XVIII/I 1259
Heinrich Eberhards Freyherrn von Spilcker……versuche freye Übersetzung der SATYREN des Prinzen Kantemir, nebst noch einigen andern poetische Übersetzungen, und eigenen GEDICHTEN, auch einer Abhandlung, Nutzen und Fortgange der Satyren, und der Lebensbeschreibung des Prinzen Kantemir: hrsg. und mit einer Vorrede Begleiter von C. Mylius. .- Berlin: bey A. Haube und T. C. Spener…, 1752 .- In 8º. [8]f. nenumerotate, LII, 360 p.; in 8º. (17cm) **+ erată.**
Volumul este tipărit cu caractere gotice, iar tiparul este în întregime negru. Există ornamente sub forma unor frontispicii, gravuri cul de lampe şi letrine. Sunt 2 frontispicii mai mari, unul la pag. I, o compoziție cu motive vegetale şi geometrice, foarte elaborată, iar al doilea la pag. 3 şi reprezintă o alegorie a poeziei. Tot aici există o mică letrină care are ca ornament o mică gravură alegorică. Celelalte frontispicii sunt de dimensiuni mai mici şi sunt compoziții cu motive geometrice. Sunt 11 mici gravuri cul de lampe, compoziții cu motive vegetale şi geometrice, foarte elaborate şi o gravură amplasată la pg. 198, după stanțele lui Theofan, cu subiect alegoric. Pe pag. de titlu şi pe prima pagină a introducerii este amplasat ex-librisul ştampilă a lui C. Karadja. Legătura este cu scoarțe de carton îmbrăcate în piele maronie, fără ornamente. Doar cotorul este ornat prin incizare şi aurire.

CR XIX/III32

SATIRE şi alte poetice compuneri de Prinţul ANTIOH KANTEMIR ; traduse din ruseşte de A. Donici şi K. Negruţţi – Iaşii: la Cantora Foiei Săteşti, 1844 LII p., 147 p., [1] portr. ; 21,5 cm.

Volumul este tipărit cu alfabet de tranziţie. În introducere traducătorii menţionează faptul că această primă ediţie de traduceri din Antioh D. Cantemir a fost posibilă datorită vornicului Alexandru Sturdza (Miclăuşeanul) care a sponsorizat în întregime tipărirea..

Înaintea titlului este portretul lui Antioh, în mare ţinută, purtând pe braţ hlamida cu bordură de hermină, detaliu care desemnează rangul princiar.

Volumul este în stare foarte bună de conservare, legat în marochin negru. Pe ambele coperte este trasat un chenar liniar, simplu. Pe prima copertă este incizată o emblemă, posibil a familiei Sturdza, iar pe cotorul ornamentat cu 3 mici compoziţii geometrice este scris, pe un fragment de piele albastră, titlul şi numele autorului. Toate aceste elemente sunt aurite.

CR XIX/III 67

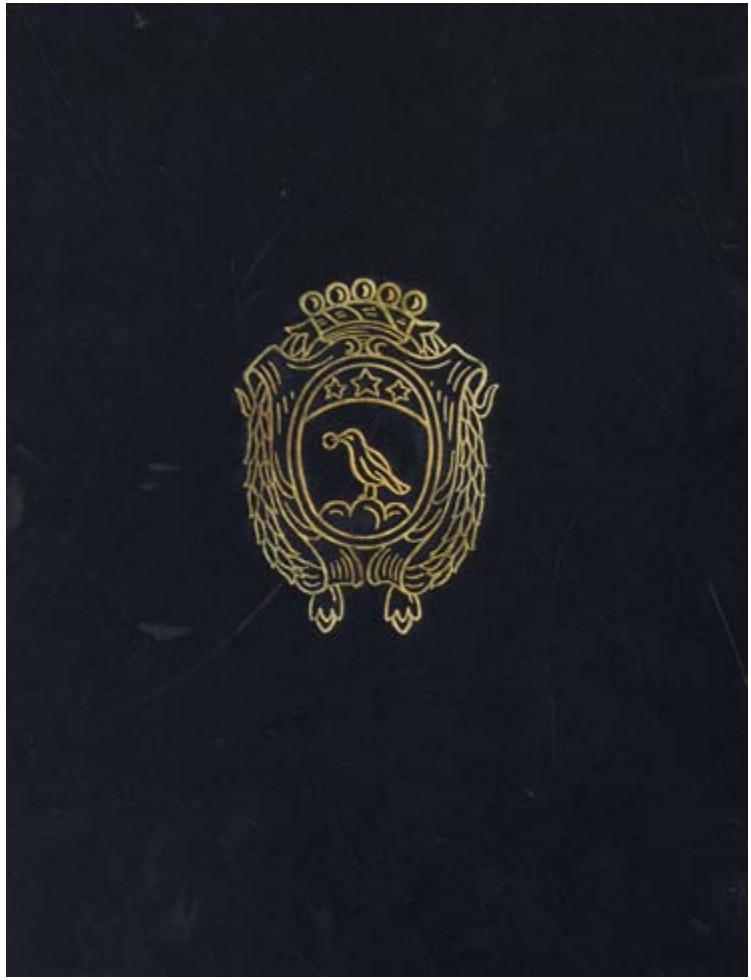
SATIRE şi alte poetice compuneri de Prinţul Antioh Cantemir; traduse din ruseşte de A. Donici şi C. Negruţţi .- Ediţia a doa .- Jassi; Tipografiea lui A. Bermann, Podul Vechiu, 1858 XLIV, 148 p.; 21 cm.

Volumul este tipărit cu alfabet de tranziţie. Tiparul este foarte îngrijit, dar ornamentele lipsesc cu desăvârşire. Exemplarul este în stare foarte bună de conservare, are un aspect sobru, chiar modest. Legătura este o demi-reliure cu scoarţe de carton îmbrăcate cu hârtie colorizată manual şi cotorul din piele verde, cu 3 binduri, şi cu titlul şi numele autorului incizate şi aurite. Pe fila de titlu a Satirelor apare o dedicaţie mss. ,,Domniei Sale Domnului Marin Stăiculescu Din Judeţul Braşiov Comuna Cristiean". Pe pagina de titlu, la pag. IX şi pe ultima filă apare timbrul sec al bibliotecii Institutului Român pentru Relaţii cu Străinătatea.

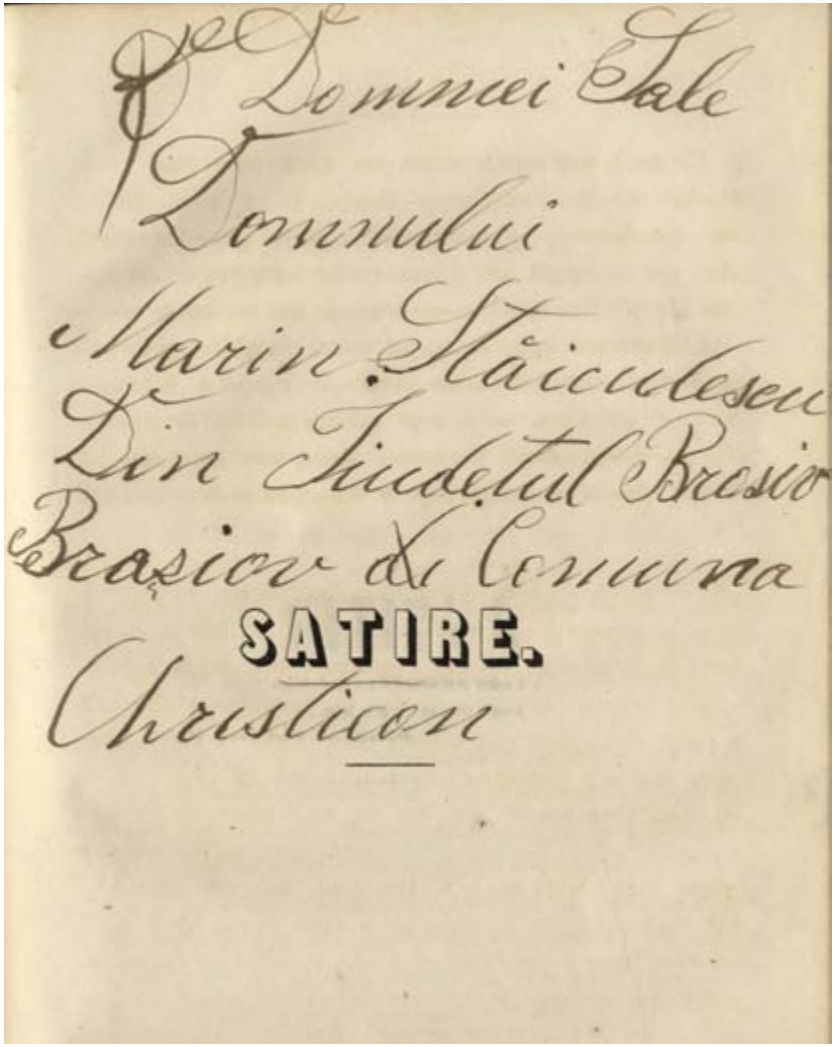
[1] Informaţiile despre viaţa şi activitatea prinţului Antioh D. Cantemir sunt culese din „Enciklopedičeskij slovar'/ pod red. prof. I.E. Andreenkogo. – Sankt Peterburg: tipo-litografiâ I.A.Efrona, 1890-1905, tom XIV, p. 314 – 317, precum şi din prefaţa la ediţiile româneşti ale lui Donici şi Negruzzi din 1838 şi 1844.

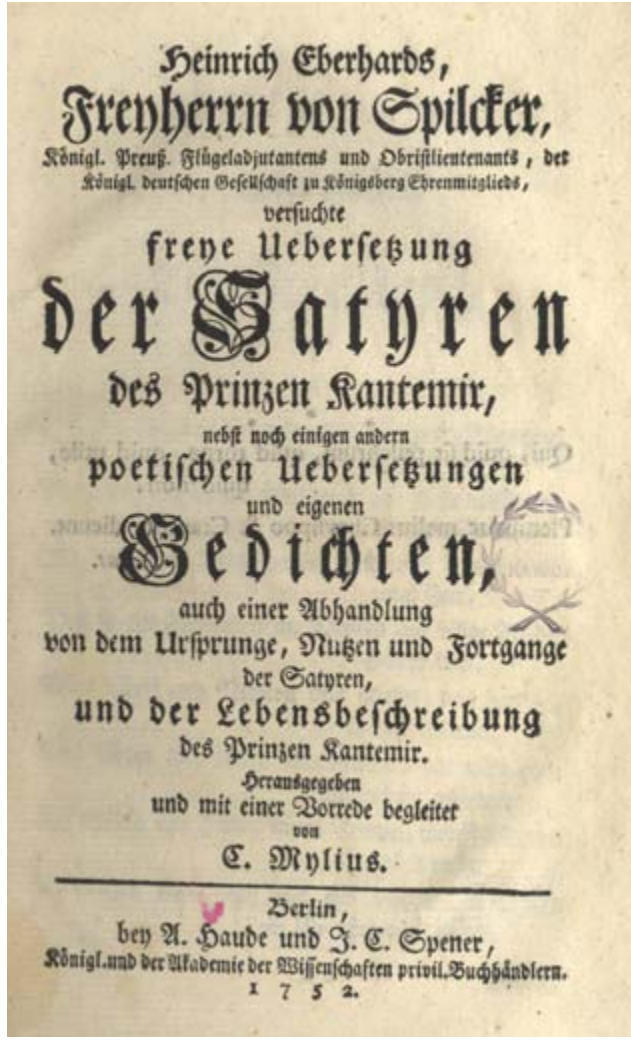
Satire şi alte poetice compuneri/de prinţul Antioh Cantemir.
-Iaşii, 1844
Portretul autorului.

Satire şi alte poetice compuneri/de prinţul Antioh Cantemir. -Iaşii, 1844.
Coperta primei ediţii româneşti, cu ex-libris Sturdza.

Satire şi alte poetice compuneri/de prinţul Antioh Cantemir.
-Iaşii, 1858
A doua pagină de titlu cu însemnare manuscrisă.

Heinrich Eberhards,
Freyherrn von Spilcker,
Königl. Preuß. Flügeladjutantens und Obristlieutenants, der
Königl. deutschen Gesellschaft zu Königsberg Ehrenmitglieds,
versuchte
freye Uebersetzung
der Satyren
des Prinzen Kantemir,
nebst noch einigen andern
poetischen Uebersetzungen
und eigenen
Gedichten,
auch einer Abhandlung
von dem Ursprunge, Nutzen und Fortgange
der Satyren,
und der Lebensbeschreibung
des Prinzen Kantemir.
Herausgegeben
und mit einer Vorrede begleitet
von
C. Mylius.

Berlin,
bey A. Haude und J. C. Spener,
Königl. und der Akademie der Wissenschaften privil. Buchhändlern.
1752.

Heinrich Eberhards Freyherrn von Spilcker……versuche freye Übersetzung der SATYREN des Prinzen Kantemir,
Berlin: bey A. Haube und T. C. Spener…, 1752.
Pagină de titlu.

